

Павел Судоплатов

Тайната война на НКВД 1941-1953 година

Издателство
ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Судоплатов, Павел
Тайната война на НКВД 1941–1953 година; 256 стр.
Превод Таня Балова

Павел Судоплатов е един от малкото оцелели руски разузнавачи, които с право се наричат легенди. Независимо от репресиите, на които е подложен и петнадесетгодишния му престой в затвора, той не само успява да оцелее, но и да опише своите спомени. Откровено и подробно авторът разказва за политиката на Кремъл и смазващата машина на специалните служби в периода 1940 – 1950 г. Тази книга разкрива редица тайни за радиоигрите с немското разузнаване, за диверсиите в Кавказ, за това как победителите са си „разпределили“ света на Ялтенската и Потсдамската конференции. От нея ще научите неизвестни досега подробности за заточението и смъртта на Раул Валенберг, за борбата с приближените на Сталин след края на войната, за репресивните и наказателни органи, за планираното покушение срещу Йосиф Броз Тито.

Всичко, което Павел Судоплатов разказва в настоящата книга, ще ви позволи да видите и оцените събитията от този период на историята по съвсем нов начин.

За поръчки от сайта
www.paritetbg.com — 20% отстъпка!

© Предпечатна подготовка Паритет ООД

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-409-8

ПЪРВА ЧАСТ

**СЪВЕТСКОТО РАЗУЗНАВАНЕ
ПРЕЗ
ОТЕЧЕСТВЕНАТА ВОЙНА**

Агентурно-оперативните възможности на съветското разузнаване преди хитлеристкото нападение

В победата над фашизма съветското разузнаване внася съществен принос, но заедно с военно-политическото ръководство на страната то носи отговорност и за пропуските и грешките, допуснати по време на войната. Да се върнем към събитията от навечерието ѝ.

С какви агентурно-оперативни възможности разполагат съветските специални служби през този период? Съществува представата, че агентурно-оперативните мрежи на Разузнавателното управление на Генералния щаб (така тогава се нарича Главното разузнавателно управление — ГРУ) и на на Международния отдел (ИНО) на НКВД притежават сигурна агентура, която има достъп до висшите ешелони на военното командване на вермахта и политическото ръководство на Германия, и че съветското ръководство игнорира получаваните от тези източници материали за подготовката и непосредствените планове Хитлер да разгърне война срещу Съветския съюз. Как всъщност стоят нещата?

Разузнавателното управление на Генералния щаб и ИНО на НКВД разполагат с важни източници на информация измежду ръководните кръгове на германското военно командване и политическото ръководство, но нямат достъп до документи. А и информацията, получавана от близките до Хитлер кръгове отразява колебанията в германското ръководство по въпроса дали да бъде взето окончателно решение за нападение срещу Съветския съюз.

В началото и средата на 30-те години Берзин, Уриц-

ки, Артузов, Борович (по линия на Разузнавателното управление на Червената армия), Слуцки, Шпигелглаз, Серебрянский, Каминский, Парпаров и Ейтингон (по линия на ОГПУ-НКВД) успяват да създадат в Западна Европа и Далечния Изток (Китай и Япония) мощен агентурно-диверсионен апарат, който разполага с повече от 300 източника на информация. Особена

*Арнолд Генрихович Дейч
(1904-1942) — съветски
разузнавач-нелегал, създател
на т.нар. „Кембриджка група“
от агенти*

роля в създаването на този апарат изиграват така наречените специални агенти нелегали: австриецът Арнолд Дейч (Ланг), който привлича към сътрудничество известната петорка на Ким Филби и другите в Англия; унгарецът Теодор Мали, бивш католически свещеник, работил в Англия и Франция; полякът Богуславский, бивш служител от разузнаването на Генералния щаб на Полша; Шандор Радо, Леополд Трепер, Рихард Зорге и Ернест Волвебер. През 1942 година е възстановена връзката с ценния агент под псевдонима „Друг“, който е привлечен към сътрудничество още десет години преди това като заместник на шефа на шурмоваците Рем. Той е смятан за влиятелна личност в обкръжението на Хитлер, който се стреми към властта. След като Рем е разстрелян, германските власти държат „Друг“ в затвора. Освободен през

1936 година, той е назначен за политически съветник към главния военен съветник на фашистка Германия в щаба на Чан Кайши. Там редовно се среща със Зорге. С „Друг“ непосредствено работят заместник-началникът на външното разузнаване на НКВД за Далечния Изток Мелников и В.Зарубин.

Тези хора имат различни съдби. Дейч загива през 1942 година в торпедирания от германска подводница съветски кораб, който пътува за Англия. Мали и Богуславский са разстреляни по нареждане на Ежов през годините на терор. Радо и Трепер, които скъсват нервите на германците с „Червения оркестър“, се озовават в лагерите на НКВД-МГБ. Зорге е обесен от японците. Волвебер оглавява разузнаването, после МДС на ГДР, но става жертва на интригите от страна на В.Улбрихт.

Масовите репресии през 1937-1938 г. нанасят сериозен удар по нашите разузнавателни служби, но разузнавателната дейност продължава. Макар временно да губим връзка с редица ценни агенти, агентурните мрежи в Скандинавия, Германия и страните от Бенилюкс жънат успехи. Източниците на информация в Германия (групите на Шулце-Бойзен — щаба на ВВС, Харнак — Министерство на икономиката, Кукхоф и Щебе — в МВнР, Леман — гестапо) са привлечени към сътрудничество от съпрузите нелегали Зарубини, резидента Белкин, нелегала Парпоров и агента Гиршфелд, който успява да избегне репресиите. С него се поддържа редовна връзка. Освен тези източници, през 1940 година на базата на поверителни отношения и вербовъчни ангажименти към тях се прибавят сътрудниците ни Олга Чехова (прочута актриса) и княз Януш Радзивил, които имат непосредствена връзка с Гьоринг. Резидентът на НКВД Гудимович и жена му Морджинская успяват да създадат мощна

група във Варшава, която през 1940-1941 г. зорко наблюдава прехвърлянето на германски войски и техника в Полша. В Италия също разполагаме със сериозни агентурни позиции. Резидентът Рогатнев „Тит“ успява да вербува племенника на граф Чиано — министър на външните работи в правителството на Мусолини.

*Валтер Франц Мария
Щенес - „Друг“ (1895–1983) —
ценен агент на съветското
разузнаване.*

Сред популярните митове за съветското разузнаване през годините на войната и особено след нашумелия сериал „Седемнадесет мига от пролетта“ е и широко разпространената версия за сътрудничеството на заместника на Хитлер по линия на партията Борман в полза на съветското разузнаване. Слуховете, че Борман е тайно откаран в Москва и погребан на едно от московските гробища, са опровергавани неведнъж. Но както знаем, няма дим без огън. Макар Борман никога да не ни е сътрудничил, той, както и шефът на гестапо Мюлер, непрекъснато е бил в обсега на нашето внимание.

Когато Борман е още никому неизвестен редови функционер на нацистката партия и през 1930 година живее в скромен пансионат близо до Виена, с него „по-

лезно познанство“ поддържа големият нелегал от нашето разузнаване Борис Афанасиев. В съобщенията на Афанасиев до Центъра се изпращат подробни характеристики и оценки за самоличността на Борман и се правят предложения той да бъде активно разработван. За жалост обаче Афанасиев „е забелязан“ в редица наши операции през втората половина на 1930-те години и опитите му в навечерието на войната да възстанови полезните си познанства и бившите си връзки в Германия и Швейцария не се увенчават с успех. Всички слухове за пристигането на Борман в СССР през май 1945 година са пълни измислици.

След войната за съвсем кратко време в една конспиративна квартира в Москва живее известната актриса Олга Чехова. Берия я свързва непосредствено с Абакумов, който през 1946 година става министър на държавната сигурност. От Германия тя поддържа лична кореспонденция с Абакумов чак до арестуването му през юли 1951 година.

Още през 1937 година нашето разузнаване под ръководството на заместник-началника на ИНО на НКВД Шпигелглаз получава важни документални сведения за оперативно-стратегическите игри, проведени от командването на райхсвера (по-късно — вермахта). Тези документи изиграват значителна роля в развитието на събитията и за промените в действията на нашето ръководство преди германско-съветската война. След оперативно-стратегическите игри, проведени от фон Сект, а после и от Бломберг, се появява „завещанието на Сект“, в което става дума, че Германия няма да може да спечели войната с Русия, ако бойните действия се проточат повече от два месеца, ако през първия месец от войната не бъдат превзети Ленинград, Киев и Москва, ако не бъ-

дат разгромени основните сили на Червената армия, ако не бъдат окупирани едновременно главните центрове на военната промишленост и не бъде спрян добивът на суровини в европейската част на СССР.

Мисля, че резултатът от въпросните оперативно-стратегически игри е и една от причините, които карат Хитлер през 1939 година да инициира сключването на пакта за ненападение. За отбелязване обаче е, че още през април 1939 година германците предпочитат да извършат сондажните подходи към съветското ръководство за реализирането на тази идея не по линия на разузнаването, а по дипломатическите канали чрез посланика си в Турция фон Папен.

Освен другите си задължения имах и това да отговарям за германското направление в нашето разузнаване, което през 1938-1942 г. се оглавяваше от майора на държавна сигурност (по-късно генерал-майор) Журавльов. Ръководството винаги е отдавало особено важно значение на германското направление. През 1940-1941 г., макар да е оглавявана от неопитния работник Амаяк Кобулов, нашата резидентура в Берлин все пак действа активно.

Разузнавателните материали от Берлин, Рим и Токио, които потвърждават обнародваните днес архивни документи, редовно се докладват на правителството. Ръководството на разузнаването обаче не е в течение, че след посещението на Молотов в Берлин през ноември 1940 година започват тайни преговори с Германия. Така очевидната неизбежност на военния сблъсък същевременно се съчетава с напълно сериозното разглеждане на предложението на Хитлер да се разграничат сферите на геополитическите интереси на Германия, Япония, Италия и СССР.

Едва сега виждам, че разговорите между Молотов, Шуленбург и посланика на Германия в СССР през февруари-март 1941 година отразяват не само опита на Хитлер да заблуди Сталин и да го завари неподготвен за внезапната агресия, но и колебанията в германските висши кръгове по въпроса за войната със Съветския съюз, преди Англия да бъде победена. Получаваната от нас информация и дезинформация от гражданина на Латвия, който сътрудничи на гестапо, отразяват тези колебания. Точно затова, когато през септември 1940 - май 1941 година съобщават за решението на Хитлер да нападне СССР (донесенията на Харнак, Шулце-Бойзен и съпругата на един изтъкнат германски дипломат (с кодово име „Юна“, близък до Рибентроп), дори най-сигурните източници не гарантират, че получените данни са достоверни и позовавайки се на Гьоринг, ги свързват до една или друга степен с подготвяната от Хитлер агресия срещу СССР.

За жалост ние свързваме правилния извод въз основа на постъпващата информация, че явно се готви война и с резултатите от уж предстоящите германско-съветски преговори на най-високо равнище относно териториалните проблеми, а според съобщенията от Англия (Филби, Кернкрос и други) и с евентуалното уреждане на въпроса за спирането на англо-германската война. Трудно ми е да преценя доколко сериозно наистина Хитлер е смятал да се разбере със Сталин. Спомням си, че пристигаха данни и че Рибентроп последователно, чак до окончателното решение на Хитлер, е бил против войната с Русия, поне докато не се уреди англо-германското противоборство.

Макар Сталин да се дразни от разузнавателните материали, същевременно се опитва да ги използва, за да

предотврати войната чрез тайни дипломатически преговори по териториалните въпроси, а също (това е възлагано непосредствено на нас) да свежда до германските военни кръгове информацията, че за Германия войната с Русия неизбежно ще бъде продължителна. Набляга се на това, че в Урал ние сме създали военно-промишлена база, която е неуязвима за германското нападение.

Хитлер взима окончателното си решение да нападне на 14 юни 1941 година, в деня след като германците научават за заявлението на ТАСС, че слуховете за германско-съветска война са неоснователни. Интересното е, че заявлението на ТАСС е разпространено първо в Германия и едва на другия ден е публикувано в „Правда“.

За жалост както военното, така и политическото ни разузнава прихваща данните за датата на нападението и след като правилно определя, че предстоящата война е неизбежна, не предвижда, че хитлеристкото командване ще заложи на тактиката на блицкрига. Това е фатална грешка, защото въпросната тактика говори, че германците планират нападението си, независимо от приключването на войната с Англия. Голям недостатък на разузнавателната ни дейност е недостатъчно задълбоченият анализ на информацията, която идва по агентурен път. Убедително доказателство за този извод е, че, както в системата на Разузнавателното управление, така и на НКВД разузнавателни отдели, които непрекъснато да оценяват и обработват разузнавателната информация, пристигаща от източниците зад граница, са създадени едва по време на войната.

Начало на войната, разгръщане на диверсионната дейност в тила на противника

Още в първия ден на войната ми е възложено да оглавявам цялата разузнавателно-диверсионна дейност в тила на германската армия по линия на съветските органи на държавна сигурност. За целта в НКВД е сформирано специално подразделение — Специалната група към наркома на вътрешните работи. Назначават ме по заповед на наркомата от 5 юли 1941 година. За мои заместници са определени Ейтингон, Мелников и Какучая. Началници на водещите направления за борба с германските въоръжени сили, нахлули в Прибалтика, Белорусия и Украйна, стават Серебрянский, Маклярски, Дроздов, Гудимович, Орлов, Кисельов, Масся, Лебедев, Тимашков и Мордвинов. По заповед на наркомата началниците на всички служби и подразделения на НКВД са задължени да съдействат на Специалната група с хора, техника и въоръжение за разгръщане на разузнавателно-диверсионната дейност в близките и далечните тилове на германските войски.

Главните задачи на Специалната група са: да провежда разузнавателни операции против Германия и нейните сателити, да организира партизанска война, да създаде агентурна мрежа по окупираните от германците територии, да ръководи специалните радиограми с германското разузнаване с цел дезинформиране на противника.

Ние веднага създаваме войсково съединение на

Специалната група — отделна мотострелкова бригада със специално предназначение (ОМСБОН НКВД СССР), която по различно време е ръководена от Гриднев и Орлов. По решение на ЦК на партията и Коминтерна на всички политически емигранти, намиращи се в Съветския съюз, е предложено да се включат в това съединение на Специалната група на НКВД. Бригадата е формирана през първите дни на войната на стадион „Динамо“. На наше подчинение са над двадесет и пет хиляди войници и командири, от тях две хиляди чужденци — германци, австрийци, испанци, американци, китайци, вьетнамци, поляци, чехи, българи и румънци. На наше разположение са най-добрите съветски спортисти, включително шампиони по бокс и лека атлетика, които са основната част на диверсионните формирования, изпращани на фронта и прехвърляни в тила на врага. През октомври 1941 година във връзка с разширяване на обема на дейностите Специалната група е реорганизирана в самостоятелен 2-ри отдел на НКВД, който както и преди е на пряко подчинение на Берия. Аз продължавам да съм заместник-началник на външното разузнаване на НКВД.

Войната рязко променя отношението на съветското ръководство към разузнавателната дейност и получаваната информация. През 1942 година е проведена спешна реорганизация на разузнавателните органи. В Генералния щаб се създават две разузнавателни управления: едното (начело с Кузнецов) — за непосредствено обслужване на нуждите на фронтовете и Ставката, а другото (Иличов) — за координиране на външното разузнаване включително и в САЩ, в страните, които не са станали германски окупационни зони.

1-во (разузнавателно) управление на НКВД също

се разделя на 4 (бившата Специална група, а после и 2-ри отдел начело с мен) — за разузнавателно-диверсионна дейност против германците и Япония, както на наша територия, така и в окупираните страни от Европа и Близкия Изток, и 1-во (Фитин), действащо в САЩ, Англия, Латинска Америка, Индия и Австралия. Военно-морският флот оставя своето разузнавателно управление (Воронцов) без структурни промени.

Самостоятелният отдел (Селивановский) по прехвърляне на агентура и диверсионни групи в тила на германските въоръжени сили е създаден през 1943 година във военното контраразузнаване СМЕРШ. Разузнавателният отдел действа също в Централния щаб на партизанското движение.

Той обаче има предимно координационни функции и не води агентурно разузнаване в тила на германските войски, без да взаимодейства с военното разузнаване и контраразузнаване.

Чекистка разузнавателно-диверсионна група преди прехвърлянето ѝ в тила на противника Есента на 1941 година

СЪДЪРЖАНИЕ

ПЪРВА ЧАСТ

СЪВЕТСКОТО РАЗУЗНАВАНЕ ПРЕЗ ОТЕЧЕСТВЕНАТА ВОЙНА

Агентурно-оперативните възможности на съветското разузнаване преди хитлеристкото нападение	4
Начало на войната, разгръщане на диверсионната дейност в тила на противника.....	12
Легендарният Кузнецов	22
Отбраната на Москва	28
Зорге „Червения оркестър“ в хитлеристкия тил	33
Двойната игра на английското разузнаване чрез използване на „Червения оркестър“ във фашисткия тил	45
Опити за тайна дезинформационна игра с германците чрез българския посланик в СССР Стаменов	55
Диверсионните отряди и групи на НКВД в битката за Кавказ	62
Стратегическите радиоигри с германското разузнаване „Манастир“ и „Березино“	68
Интригите между ръководството на СМЕРШ и НКВД, трагичната съдба на началника на секретно-политическия отдел на НКВД Илин	85
Съветското разузнаване в края на военното противопоставяне	98
Ролята на НКВД в конференциите в Техеран, Потсдам и Ялта	104

ВТОРА ЧАСТ

„КАЛИФОРНИЯ В КРИМ“

Еврейският въпрос във вътрешната и външната политика на Кремъл	112
Еврейският антифашистки комитет	119
Репресиите срещу еврейската интелигенция в Съветския съюз след началото на „студената война“	129
Борбата за власт в ръководството на Кремъл Провокационното фабрикуване на делото за заговор в ръководството на МГБ, в което като ционистки заговорници са въввлечени лекарите	138
Раул Валенберг и тайната дипломация през периода на Втората световна война	156
Специалният блок на вътрешния затвор и специалната лаборатория на НКВД–МГБ през 1940-1950-те години	164
Показанията на Калугин за използването на отровни препарати при специалните операции на КГБ в чужбина през 1970-те години	183

ТРЕТА ЧАСТ

ПОСЛЕДНИТЕ ГОДИНИ ОТ УПРАВЛЕНИЕТО НА СТАЛИН

Обвиненията срещу маршалите Михаил Булганин	188
Виктор Абакумов	196
Борбата за власт в обкръжението на Сталин	199
В „Борбата с космополитизма“	202
Сталин против Берия	207
„Ленинградското дело“	213
Развенчаването на Молотов	217
Делото „Йосиф Броз Тито“	228
След смъртта на Сталин	237